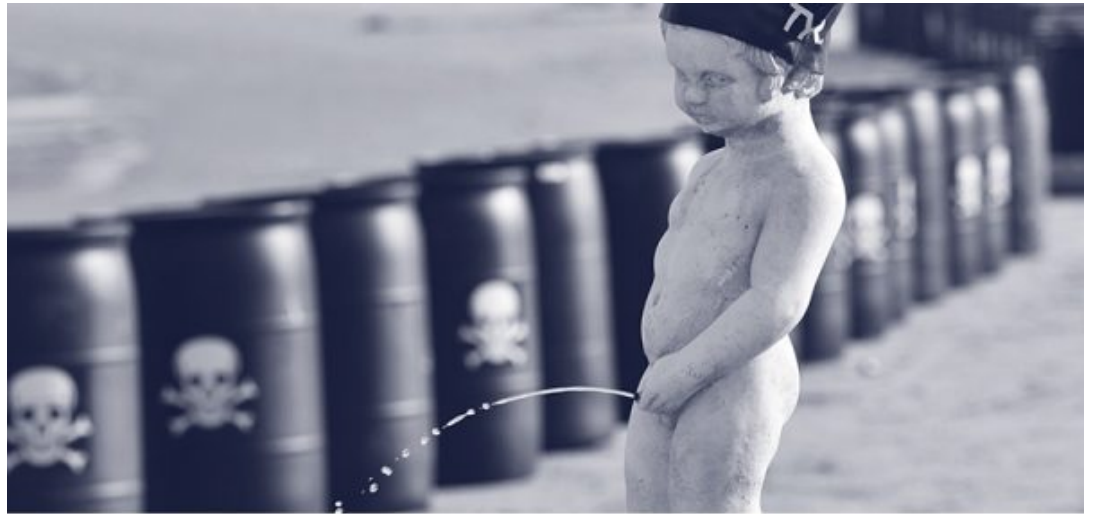

אריה ונגר

ראש תחום איכות אוויר ואנרגיה,
אדם טבע ודין

לי-היא גולדנברג

ראש תחום כלכלה ומשאבי טבע,
אדם טבע ודין

מיצג בחוף דור, במתחם המחאה של המתנגדים להצבת אסדת טיפול בנו טבעי במרחק 10 ק"מ מהחוף | צילום: אורי מגנוס ©

תוכן זה הוא חלק מרב-שיח. לחצו כאן לדיון המלא

"עוד חוזר הניגון": חוק אוויר נקי – עשר השנים הבאות

12 באוקטובר, 2018

גיליון סתיו 2018 / כרך 9 (3)

ככל מאבק להגנת הסביבה גם הקרב למען אוויר נקי הוא קרב מאסף ומתמשך ללא "תמונת ניצחון". כולנו רוצים רמת חיים ונוחות (לדוגמה, טיסות לחו"ל, רכב פרטי, חשמל, ועוד), וגם אוויר נקי, בריאות וסביבה נקייה. גם אלה וגם אלה מרכיבים של איכות חיים, אך לצערנו לא נוכל להשיג הכול יחד. נצטרך להחליט על איזונים, על רמות רצויות של כל אחד מהדברים שאנו רוצים, על קווים אדומים, ויתורים כואבים, מחירים, סדרי עדיפויות וכדומה. חוק האדם אינו יכול לגבור על חוקי הטבע ולתת לנו אורח חיים מודרני ללא סייגים יחד עם אוויר צח ברמה של ימי קדם. גם חוק אוויר נקי אינו יכול "לרבע את המעגל", אך הוא נותן כלים להסטת שיווי המשקל שקדם לו לכיוון סביבתי יותר.

חוק הוא מערכת של כלים ומנגנונים המקבלים ביטוי במערכת של כללי 'עשה' ו'אל תעשה'. זוהי הסכמה חברתית המקבלת תוקף משפטי. ההסכמה החברתית שענין חוק אוויר נקי אומרת שצריך להחמיר יותר בתקנים לעומת הגישה שהייתה נהוגה קודם, לפקח יותר על התעשייה, לדרוש את הטכנולוגיות הטובות ביותר להפחתת פליטות, להנהיג תוכנית לאומית להפחתת זיהום אוויר, ליצור תוכניות להפחתת זיהום האוויר מתחבורה וכדומה.

קביעות החוק מעגנות הבנה של המחוקק שאנחנו מוכנים לשלם מחירים גבוהים מבעבר עבור אוויר נקי יותר. עם זאת, גם החוק מודע לכך שזהו מאמץ מתמשך, ושאינו נקודת סוף. לפיכך, החוק מחייב לבחון אחת לחמש שנים אם אפשר לשפר עוד יותר את ערכי איכות האוויר, לעדכן את התוכנית הלאומית להפחתת זיהום אוויר כדי שתוביל אותנו קרוב יותר לערכי היעד, ולבחון את היתרי הפליטה של התעשייה אחת לשבע שנים. אין כל הבטחה שנצליח להגיע לאיכות האוויר הרצויה, אך החוק יוצר דינמיקה במקום שבעבר היה קיפאון.

בעשור שעבר מאז חקיקת החוק, היו הצלחות מרשימות וגם כישלונות צורבים. ריכוזי הגופרית הדו-חמצנית באוויר יורדים (אם נודה על האמת, גם בזכות גילוי הגו הטבעי ולא רק בזכות החוק) והעלייה בריכוזי תחמוצות החנקן נבלמה לפי שעה, אך ריכוזי האוזון בעלייה וריכוזי החלקיקים הנשימים נותרו גבוהים בהרבה מהרצוי (גם אם מפחיתים את סופות האבק). הוכנה תוכנית לאומית להפחתת זיהום אוויר, אך היא עוכבה שנתיים על-ידי משרד האוצר, ועברה לבסוף מקוצצת ומצומצמת. הוחמרו תקני הפליטה לתחנות כוח, אך נבנות תחנות כוח נוספות רבות (שחלק מהן כנראה מיותרות) בשל הגידול באוכלוסייה ובצריכה ומשיקולים נוספים שאינם מיטיבים עם הסביבה. מושקע כסף רב באמצעים טכנולוגיים להפחתת זיהום אוויר מכלי רכב מזהמים (בפרט רכבי דיזל כבדים וישנים), אך בכל שנה מתווספות לכבישי הארץ עשרות אלפי מכוניות. אומנם כל אחת מהן

פולטת פחות זיהום מבעבר לקילומטר של נסיעה, אך יחד הן פולטות זיהום אוויר רב מאוד בעמידה בפקקים. נקבעו ערכי סביבה מחמירים יותר מבעבר לרשימה לא קטנה של מזהמי אוויר, אך אנו לא עומדים בכולם. הוקם מערך ניטור מתקדם שגם הולך ומשתפר, אך עדיין מזהמי אוויר רבים אינם מנוטרים דיים. בסך הכול טוב לה, למדינה, שיש חוק אוויר נקי. בלעדי החוק היה מצבנו כנראה רע יותר. עם זאת, שוחרי איכות הסביבה והבריאות אינם יכולים לנוח על זרי הדפנה.

לפיכך, יש צורך להסתכל גם על עשר השנים הבאות – שנים שצריך להשתמש בהן בחוק אוויר נקי עם כלים נוספים כדי להמשיך ולשפר את איכות האוויר. בין המשימות שאנו מציעים לקדם אפשר למנות:

- וידוא עדכון התוכנית הלאומית להפחתת זיהום האוויר, שעתידי, על פי חוק, להתבצע במהלך 2018 (בשעת כתיבת הדברים טרם פורסמה טיוטה). צריך לוודא שהעדכון ייעשה באופן שאפתני יותר מהשלב הקודם, וכי יוקצו לתוכנית המשאבים הדרושים.
- קידום תוכניות רציניות להפחתת זיהום האוויר מתחבורה, בפרט במרכזי הערים. אין להסתפק בכלים טכנולוגיים (כגון מלכודות חלקיקים נשימים או ממירים קטליטיים מחמצנים). כבודם במקומם מונח, אך לא תהיה תקומה לאיכות האוויר בערים בלא צמצום ניכר של הנסועה בכלי רכב פרטיים לטובת מערכות הסעת המונים יעילות, נגישות, זולות לציבור ונקיות ככל האפשר.
- צמצום ייצור החשמל מדלקי מחצבים, הגדלה משמעותית של ייצור החשמל ממקורות של אנרגיה מתחדשת, וקידום כלים להתייעלות בצריכת אנרגיה ולחיסכון בחשמל, כל זאת יחד עם קידום אגירה שתאפשר את הגדלת היעדים הלאומיים לייצור אנרגיה מתחדשת.
- קידום ניטור האוויר באמצעים מתקדמים של חישה מרחוק, ובמערכות של זמן אמת שישפרו את ניהול איכות האוויר, בפרט במצבי קיצון.
- פיתוח של מערכות המידע הסביבתי כך שיאפשרו לשפר את הפיקוח והאכיפה מטעם המשרד להגנת הסביבה, ובזמנית להגדיל את השקיפות לציבור.

ם: לענייננו יפות השורות שכתב נתן אלתרמן (בהקשר אחר כמובן):

"עוד חוזר הניגון שזנחת לשווא

והדרך עודנה נפקחת לאורך..."